

Les monedes de Solsona

J. VILARET I MONFORT

Els estudis de numismàtica catalana segueixen girant entorn de *Les monedes catalanes*, de Joaquim Botet i Sisó. L'aparició d'aquesta obra fa una seixantena d'anys —una de les primeres que va patrocinar l'Institut d'Estudis Catalans —marca una fita fonamental en la nostra numismàtica. Pensem només en les dificultats que tindria un col·leccionista que hagués de classificar les seves monedes catalanes amb la sola ajuda dels vells tractats de Salat i Heiss. Jo recordo quan uns vint anys enrera començava a preocupar-me de les monedes autòctones, la sensació de seguretat experimentada en consultar per primera volta a la Biblioteca de Catalunya els tres volums de mestre Botet. Era el sentiment d'aquell que somia una cosa ideal i després s'adona que ja existeix i força millor del que havia imaginat. Passat poc temps en vaig fer l'adquisició en una subhasta del C.F. i N. i m'és grat de proclamar que mai un llibre numismàtic m'ha estat d'igual utilitat, de guiatge tan segur, de consulta més obligada i eficient.

Amb posterioritat remarcables estudis han complementat l'obra del Mestre, el qual ja en el seu pròleg havia previst la necessitat de què les seves investigacions fossin continuades. Em plau de recordar els treballs del doctor Mateu i Llopis, sobretot *El flori d'or d'Aragó* —sense oblidar els útils suggeriments que per a la classificació d'aquestes monedes ha ofert recentment el Sr. Xavier Calicó—, la catalogació de les peces de cinc rals de l'època de l'alçament de Catalunya deguda a la fèrtil ploma de Pellicer i Bru i *Els croats de Barcelona* de l'amic Badia quan encara roman ben verd el llor que va coronar la seva pacient dedicació i el seu esforç.

Altrament continuen abundant les parcel·les de la nostra numismàtica, i em refereixo particularment a la local, que estan mancades d'una labor d'inventari i aplec de nous exemplars. On, poso per cas, resta recollida la sensacional descoberta dels cinc sous de la guerra dels Segadors a nom de Lluís XIII de la vila de Camprodon? I com tenim l'esperat estudi de les pallofes que destrui les que pertanyen al numerari local de les que són senzills llautons d'església? I no parlem de les monedes de cooperativa i del tractat inexistent de medallística catalana. Però tornant al nostre tema de la numismàtica local, és lògica la insistència ja que dels temps de Botet i Sisó ençà s'han conegut exemplars nous que bé mereixen ésser descrits i

publicats. Que la matèria és enrevesada, prou ho sabem. Basti per demostrar-ho, com una obra de la categoria del volum del senyor Fontecha sobre la moneda de billó i coure de la monarquia espanyola no va gosar endinsar-se en aquest camp, esdevenint un llibre que no respon a l'amplitud del seu títol i d'utilitat fragmentària si havia d'ésser consultat a Catalunya.

Abans d'entrar a descriure el numerari de Solsona convé que afirmi la modèstia del meu propòsit que no va més lluny de puntualitzar la data d'una moneda ja publicada per Botet, donar a conèixer un diner de data fins ara no publicada i fer ressaltar unes variants dels sisens de no gaire relleu.

Les monedes catalanes del segle XVII són un reflex interessantíssim de la situació del Principat en aquella època. Recordem una Catalunya sense ambició, reclosa en si mateixa, gelosa de les seves institucions, llibertats, privilegis i lleis, abandonada de l'alta noblesa, minada per banderies i bandolerismes, poc atenta a la secular llengua del país, barroca, ultramontana i casuística, d'insaculacions i de virreis i a desgrat de tot amb una ferma contextura social burgesa i camperola, oblidats els ja llunyans trasbalsos remences i fruit d'una veritable autonomia política dintre els vastos dominis dels reis d'Espanya. En contemplar les monedes catalanes dels primers Felips i les de la revolta, peces de poca grandesa i notorietat, però ben treballades, titulades amb exactitud, de bona llei, atentes als petits detalls heràldics i de llegenda i pregonament fidels al sistema de la terra, tinc la impressió d'acostar-me a aquell període amb més eficàcia que no pas llegint un erudit tractat d'història. Es la mateixa sensació que hom experimenta escoltant la cançó dels «Segadors», patètica i realista, o meditant a la vora de les pedres carregolades de les nostres esglésies barroques.

Solsona és un deliciós exemple de la Catalunya sis-centista. Jo no crec pas que la ciutat hagi arribat als nostres dies amb canvis exteriors fonamentals. Els temples, el pont, la font que raja a la plaça de Sant Joan, els carrers lleument costeruts i voltats de pètries edificacions evoquen d'una manera espontània i perfecta la Catalunya rural, d'hereus i marmessors, sòlidament religiosa, de ben estructurada vida familiar i sense massa cabòries del temps en què era llunyanament governada pels monarques castellans del casal d'Habsburg.

L'antiga vila, l'origen de la qual com totes les localitats de terminació semblant cal considerar pre-romà, esdevenia ciutat per decret de Felip I el 30 de juliol de 1594. L'honorífica categoria s'afegia a la que com a conseqüència pràctica de les normes tridentines l'havia elevat al rang de cap de diòcesi l'any anterior, 1593. Per acabar de fer rodona la flamant i novella posició ja només li mancaven les monedes pròpies. Li faltaven de veritat? Sí i no. Per la llicència que més avall haurem de citar se sap que a finals del segle XVI a Solsona ja hi circulava numerari de llautó. Emperò, aquestes peces que reproduïm copiant-les de les làmines de Heiss, eren realment monedes? Segons Botet i Sisó (vol. III, pàg. 207) la de la creu patriarcal no passa d'ésser un «tanto de l'església de Solsona». L'altra, la que ostenta el sol barroc i el nom de la ciutat, podria considerar-se com a autèntica moneda local. Jo crec que de totes maneres no és pas una moneda eixida amb llicència reial, car no porta ni el bust ni el nom del rei, sinó que més aviat devia ésser batuda per pròpia autoritat del municipi més o menys aixoplugat sota el poder eclesiàstic.

I ara cal fixar-nos en la interessant llicència que Botet i Sisó reproduceix íntegrament com a document CVI de l'apèndix. En aquest rescripte atorgat per Felip II a 13 de juliol de 1599 es fa constar la petició del síndic de Solsona Bartomeu Thomasa que substancialment era així: La ciutat de Solsona de-

manava que la facultat que posseïa de poder fer diners menuts de llautó, la tingués de llavors endavant per poder fer diners menuts d'aram o coure de valor un ral català cada vint-i-quatre peces i que així com els diners de llautó tenien valor i eren acceptats tres llegües a l'entorn de Solsona, els nous valguessin fins a sis llegües de la ciutat. La llicència reial concedia autorització per encunyar els menuts però en limitava la circulació a dues llegües.

Només es coneix un menut batut en ús de l'esmentada llicència i encara tretze anys més tard del seu atorgament. Es el que Botet descriu en el n.º 649 i que per equivocació dóna com de l'any 1620. Tant Vidal-Quadras (n.º 8.213) com Heiss (vol. II — l. 93 — 2) als qui Botet es refereix posen la data de 1612 que és la correcta com consta clarament en l'exemplar fotografiat que figura a la meua col·lecció. La fotografia de Botet és indesxifrabla i probablement confongué el floró que va a continuació de la data amb un zero, error purament material, atribuïble a una lectura ràpida i ben comprensible en una obra de tan dilatades proporcions. Notem que el nom de la ciutat consta aquí llatinitzat així *CIVITAS CÆ LSONA*.

Finalment en la gran ocasió numismàtica de la guerra dels Segadors, Solsona com tantes altres ciutats i viles del principat també va tenir la seva emissió de monedes. Són els menuts amb bust del rei Felip amb dos reversos diferents: creu a l'estil dels croats de plata, de gran tradició a Catalunya o creu patriarcal de doble travesser, la mateixa que exhibien les vetustes peces de llautó suara mencionades. Amb el primer revers i mercès a l'amabilitat del senyor Escudero Bartrolí oferim avui un exemplar amb data inèdita: 1643. I són també els sisens amb les dues versions d'escut de Catalunya — escut de Solsona i bust de Lluís XIII — escut de Solsona. Es curiós d'observar les dues representacions diferents de les armes de la ciutat, vacil·lació explicable per la llampant titulació ciutadana de la població, que encara no havia tingut temps de fixar d'una manera definitiva els seus atributs heràldics i nobiliaris.

Donem a continuació una llista del numerari de Solsona.

FELIP I (1558-1598)

- 1) Anv.: floró SOL quatre punts SO quatre punts NA floró, al voltant d'un escut que porta per armes un sol.
Llautó incús
Botet n. 594
Heiss — T. II, l. 93, n. 1
Vidal Quadras: Catàleg n. 6764
- 2) Anv.: Creu patriarcal, a l'esquerra, lletra S
Llautó incús
Botet n. 595
Heiss — T. II, l. 94, n. 7
Vidal Quadras: Catàleg n. 6764

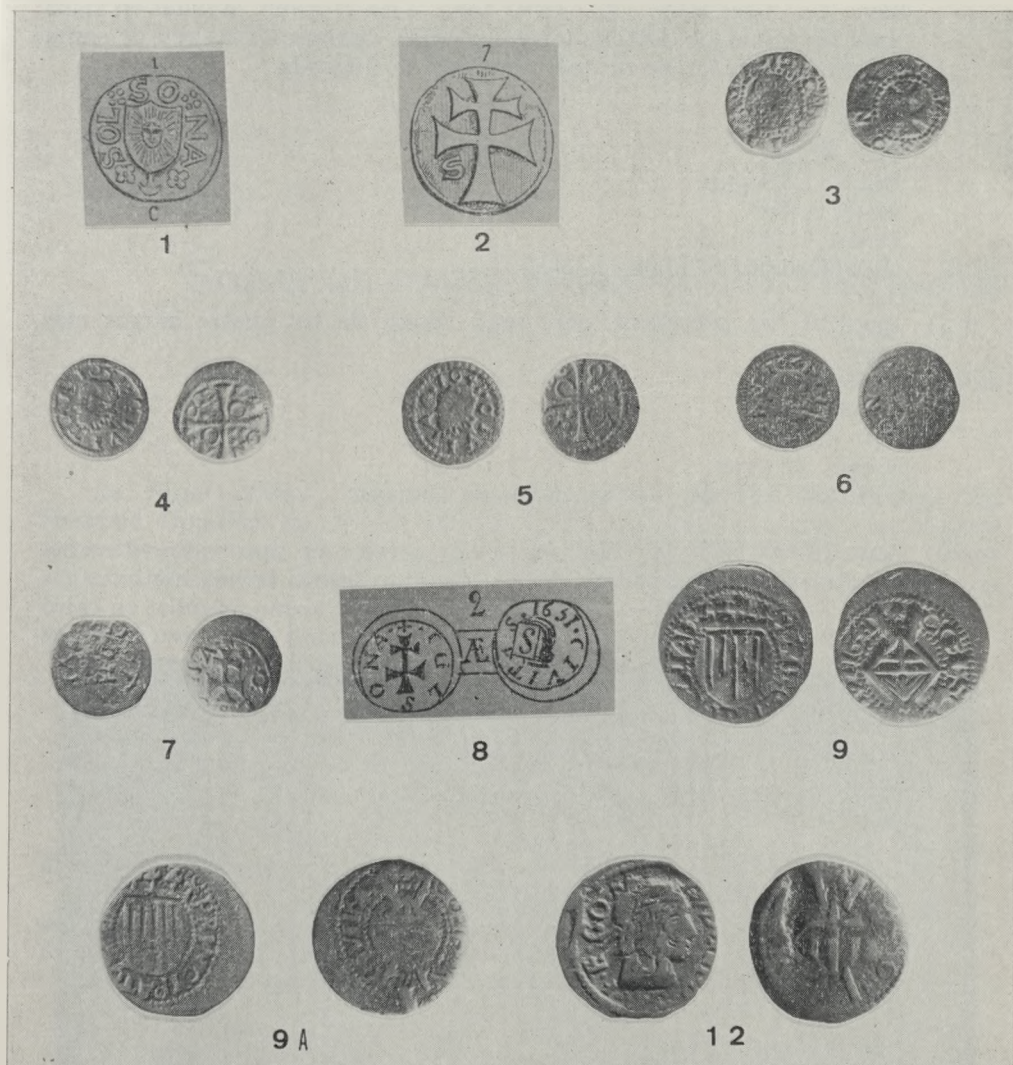
FELIP II (1598-1621)

- 3) Anv.: floró CIVITAS floró 1612 entre la vora i un cercle de punts.
En el camp, cap amb coll alt a l'esquerra.
Rev.: floró CÆLSONA, entre la vora i un cercle de punts. En el camp, creu patriarcal.

Menut
 Coure
 Pes: 1,3 gr.
 Diàm.: 14 mm.
 Botet n. 649
 Salat: T. III, l. 3, n. 41
 Heiss: T. II, l. 93, n. 2
 Vidal-Quadras: Catàleg n. 8213

ALÇAMENT DE CATALUNYA (1640-1652)

- 4) Anv.: CIVITAS. 1641. — En el camp cap amb coll tavellat a l'esquerra. Orla de punts.
 Rev.: C Æ — LS — ON — A: — En el camp creu com la dels croats, que trenca la llegenda, cantonada en el primer i quart amb un anell i en el segon i tercer amb tres punts. Orla de punts.
 Diner
 Coure
 Pes: 0,7 gr.
 Diàm.: 13,5 mm.
 Botet n. 893
 Salat: T. III, l. 3, n. 42
 Heiss: T. II, l. 93, n. 3
 Vidal-Quadras: Catàleg n. 8753
- 5) Anv.: CIVITAS. 1643 — En el camp, cap amb coll tavellat a l'esquerra. Orla de punts.
 Rev.: C Æ — LS — ON — A. — En el camp creu com la dels croats, que trenca la llegenda, cantonada en el primer i quart amb un anell i en el segon i tercer amb tres punts. Orla de punts.
 Diner
 Coure
 Col·lecció Escudero Bartrolí — Barcelona
- 6) Anv.: CIVITAS. 1641. — En el camp, cap amb coll tavellat a l'esquerra. Orla de punts.
 Rev.: +. CÆLSONA. — En el camp creu patriarcal
 Diner
 Coure
 Pes: 0,8 gr.
 Diàm.: 14 mm.
 Botet n. 894
 Salat: T. III, l. 4, n. 2
 Vidal-Quadras: Catàleg n. 8756
- 7) Anv.: CIVITAS. 1651. — En el camp cap amb coll tavellat a l'esquerra. Orla de punts.
 Rev.: CÆLSONA. — En el camp, creu patriarcal
 Diner
 Coure
 Pes: 0,9 gr.
 Diàm.: 14 mm.
 Botet n. 895

Heiss: T. II, l. 93, n. 4

Vidal-Quadras: Catàleg n. 8755

- 8) Anv.: CIVITAS. 1651 — En el camp, cap amb coll tavellat a l'esquerra. Orla de punts. Una S en contramarca.
 Rev.: CÆLSONA. — En el camp, creu patriarcal.
 Diner
 Coure
 Botet n. 896
 Salat: T. III, l. 4, n. 2
 Vidal-Quadras: Catàleg n. 8756
- 9) Anv.: PRINTIPAT9 CATAL, entre dos cercles de punts. En el camp escut de les quatre barres amb corona que trenca la llegenda.

Rev.: + — CÆLSON — A — CIVI 1641 — En el camp, escudet en cairó amb les armes de Solsona (creu i planta), damunt de la creu de santa Eulàlia els braços de la qual trenquen la llegenda.

Sisè

Coure

Pes: 4,6 gr.

Diàm.: 20'5 mm.

Botet n. 897

Heiss: 1. 94 n. 5

Vidal-Quadras: Catàleg n. 8830

- 9 a) Igual al sisè precedent, però amb l'escut de les quatre barres més gran.

Sisè

Coure

Pes: 4,5 gr.

Diàm.: 21 mm.

Collecció J. V. M. — Sant Feliu de Guíxols.

- 10) Anv. PRINCIPAT9 CATAL, entre dos cercles de punts. En el camp, escut de les quatre barres amb corona que trenca la llegenda.

Rev.: + — CÆLSON — A — CIVI 1642 — En el camp, escudet en cairó amb les armes de Solsona (creu i planta), damunt de la creu de santa Eulàlia, els braços de la qual trenquen la llegenda.

Sisè

Coure

Botet n. 898

Salat T. I, l. 5, n. 2

Vidal-Quadras: Catàleg n. 8831 i 8832

- 11) Anv.: LVD.XIII.D.G.R.F.ET. CO.BAR. — En el camp, testa llorejada de Lluís XIII a la dreta. Orla de punts.

Rev.: + — CÆLSON — A — CIVI 1641 — En el camp, escudet en cairó amb les armes de Solsona (creu i tres barres), damunt de la creu de Santa Eulàlia, els braços de la qual trenquen la llegenda.

Sisè

Coure

Botet n. 899

Heiss: T. II, l. 94, n. 6

Vidal-Quadras: Catàleg n. 8898

- 12) Anv.: LVD.XIII.D.G.R.F.ET. CO.BA. — En el camp, testa llorejada de Lluís XIII a la dreta. Orla de punts.

Rev.: + — CÆLSON — A — CIVI 1641 — En el camp, escudet en cairó amb les armes de Solsona (creu i tres barres) damunt de la creu de Santa Eulàlia, els braços de la qual trenquen la llegenda.

Sisè

Coure

Pes: 3 gr.

Diàm.: 22 mm.

Collecció J. V. M. — Sant Feliu de Guíxols.